

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОКАРАННЯ В ПРОЦЕСІ ЙОГО ВИКОНАННЯ, ВІДБУВАННЯ ТА В ПОСТПЕНАЛЬНИЙ ПЕРІОД

Статтю присвячено теоретичним і практичним проблемам оцінювання ефективності покарання в процесі його виконання, відбування та в постпенальний період через ефективність роботи установ виконання покарань.

Ключові слова: ефективність покарання, оцінка ефективності, засуджений, цілі покарання, виправлення, виконання та відбування покарання.

Питання про те, як умови виконання та відбування різних видів покарань впливають на свідомість, поведінку засуджених та рівень рецидиву, є вельми складним і до кінця не розробленим у теорії кримінального та кримінально-виконавчого права. Це пов'язано, насамперед, з проблемами психологічного характеру, оскільки кожен вид покарання неоднаково впливає на психіку засудженого в період відбування покарання [3]. Немає чітких критеріїв і при оцінюванні поведінки засудженого в період відбування покарання, оскільки оціночні поняття "встав на шлях виправлення", "довів виправлення" тощо є дещо умовними. Хоча вони їх і використовують для виявлення того, чи є досягнутими цілі кримінального покарання, а також при застосуванні умовно-дострокового звільнення, заміні покарання більш м'яким, зміні умов тримання засуджених, у своїй більшості характеристики на засуджених надаються з урахуванням суб'єктивного ставлення персоналу установи до особи, яка відбуває покарання. Крім того, складність полягає в тому, що науковці-пенітенціаристи по-різному оцінюють ефективність діяльності установ виконання покарань, що пов'язані чи не пов'язані з позбавленням волі.

Мета статті – для оцінювання ефективності покарання в процесі його виконання, відбування та у постпенальний період визначити умовну ефективність роботи установ виконання покарань; пояснити ставлення засуджених до покарання в період його відбування; зауважити на позитивних та негативних результатах, які очікуються після відбування покарань; а також висунути питання щодо необхідності врахування рецидиву в період адаптації звільнених після відбування покарання або його частини.

Науковці зауважують, що застосування каральних засобів належить до найдавніших соціальних практик, які використовувалися на всіх історичних етапах розвитку цивілізації, а інтенсивність самих покарань залежить від рівня цивілізованості суспіль-

ства [2, с. 527; 10, с. 11]. З радянських часів до сьогодні кримінально-правова політика та шляхи її реалізації зазнали значних змін. Трансформація законодавства в бік гуманного ставлення до засуджених поступово змінює й кримінально-виконавчу політику, зміст якої становить ефективність, або, за визначенням О. Г. Колба, "загальний коефіцієнт "корисної дії" закону, ступінь досягнення мети покарання, визначеної у кримінальному законі; практика реалізації судових рішень, що набули законної сили, ефективність боротьби з рецидивною злочинністю" [20, с. 14–15].

Відповідно до аналізу кримінально-правової боротьби зі злочинністю (зокрема, реалізації системи покарань), практика призначення покарань зорієнтована на збереження більш жорстокого підходу до осіб, які вчинили злочин, оскільки при винесенні вироку суди внутрішньо орієнтовані на застосування покарання у вигляді позбавлення волі та збільшення строків покарання за вчинення окремих злочинів, майже не враховуючи їх тяжкості. Якість виконання цих покарань є недостатньо ефективною, про що свідчить високий рівень рецидивної злочинності (за офіційними даними ДСА України, рецидив коливається в межах 21–24%). У свою чергу, дієвість покарання залежить від того, наскільки правильно і справедливо воно призначене та відповідає тяжкості вчиненого злочину. Ще менш ефективною виявляється діяльність державних органів, спеціальних установ і окремих осіб, які, згідно із законом, за вироком суду виконують певні види кримінального покарання. Однак покарання залишається найбільш традиційним важелем стримування злочинності [7, с. 176; 11, с. 23], а на органи виконання покарань держава покладає особливі завдання – досягнути цілей, поставлених кримінальним законом: покарати злочинця, спонукати його до виправлення, запобігти злочинам. Питання щодо ефективності спрацювання певного виду покарання тісно пов'язане з діяльністю органів і установ виконання покарань. Науковці постій-

но намагаються висвітлювати критерії оцінювання ефективності діяльності пенітенціарної служби (далі – ДПТС) або кримінально-виконавчої служби (далі – КВС), адже саме на них покладається завдання сприяти виправленню, перевихованню засуджених осіб та запобігати вчиненню ними нових злочинів.

А. Х. Степанюк надає власне визначення оцінюванню ефективності діяльності КВС і зауважує, що це "здійснена у встановленому порядку діяльність спеціально законодавчо визначених органів зі встановлення міри ефективності діяльності державної КВС з метою стимулювання її подальшого розвитку" [19, с. 28]. Він зазначає, що системи й набір ключових показників ефективності діяльності органів і установ КВС мають складатися з тих, що відображають параметри системи виміру й управління. Чинною Концепцією державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України виокремлено пріоритетні напрями, за якими має бути оцінено ефективність діяльності КВС: 1) поліпшення умов тримання засуджених та осіб, узятих під варту; 2) удосконалення системи охорони здоров'я засуджених та осіб, узятих під варту, підвищення якості надання медичної допомоги; 3) підвищення рівня організації соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими; 4) модернізація підприємств установ виконання покарань, удосконалення системи професійної підготовки засуджених до обмеження та позбавлення волі; 5) підвищення ефективності виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі та особами, узятими під варту; 6) підвищення ефективності діяльності персоналу органів, установ виконання покарань і слідчих ізоляторів [13].

Зауважимо, що в міжнародних актах також зазначено, на яких критеріях має базуватися оцінювання ефективності органів і установ виконання покарань. Зокрема, в Мінімальних стандартних правилах вказано, що основними критеріями оцінювання ефективності діяльності тюрми визнається показник виправлення та ресоціалізації засуджених, а саме якщо після відбування призначеного строку ув'язнення та після повернення до нормального життя у суспільстві правопорушник є не тільки готовим, а й здатним підкорюватись законодавству та забезпечувати своє існування [16]. Виправні цілі відзначають і Європейські правила [18].

Ми не ставили за мету дати власну оцінку ефективності діяльності пенітенціарних установ в Україні, оскільки така робота повинна бути окремим дослідженням. Однак, аналіз звітів діяльності ДПТС України свідчить про те, що пенітенціарна служба перебуває лише на початку власного реформування. Зокрема, йдеться про неналежне утримання засуджених, про те, що протягом останніх років фінансування Державної КВС здійснювалося на рівні 40% потреби. Системне фінансування не в повному обсязі зумовило необхідність залу-

чення фінансових і матеріальних ресурсів підприємств установ виконання покарань для забезпечення харчування, підтримання мінімального рівня матеріально-побутового та медичного забезпечення засуджених, що, у свою чергу, унеможливило оновлення матеріально-технічної бази підприємств та установ виконання покарань. Ці та інші показники свідчать про низький рівень ефективності діяльності ДПТС України.

Як ми зазначали, торкаючись проблем ефективності, необхідно розглянути окремо ставлення засуджених до покарання в період його відбування, відзначити позитивні й негативні результати, які очікуються після відбування покарань, а також висунути питання щодо необхідності врахування рецидиву в період адаптації звільнених після відбування покарання або його частини.

Нами встановлено, що попри усталену думку про байдужість злочинців до покарання, його призначення та відбування тягне для засудженого моральні страждання, втрати, ганьбу й сором. Навіть неодноразово засуджені в період призначення покарання зазнають найбільших моральних, а нерідко й фізичних страждань. Це підтверджено відповідями на запитання анкети, присвяченій цій темі [5]. Так, на запитання: "Які почуття викликає у вас призначення покарання?" відповіді розподілились так: 1) судимі вперше, які після винесення вироку перебували у СІЗО: відчував страх, сором і біль – 61% (з них відчував страх – 47%); був морально розчавлений – 19%; відчував відчай, схожий на божевілля – 5%; відчував спустошеність – 11%; не відчував нічого – 2%; не визначились з відповіддю – 2%; 2) судимі вперше, які перебувають в УВП протягом року: відчуваю страх, сором і біль – 34% (з них відчуваю страх – 21%); морально розчавлений – 16%; відчуваю відчай, схожий на божевілля, – 0%; відчуваю спустошеність – 27%; не відчуваю нічого – 18%; не визначились з відповіддю – 5%; 3) судимі неодноразово (тричі і більше): відчуваю страх, сором і біль – 6% (з них відчуваю страх – 1%); морально розчавлений – 12%; відчуваю відчай, схожий на божевілля, – 0%; відчуваю спустошеність – 17%; не відчуваю нічого – 13%; не визначились з відповіддю – 52%.

Хоча страх перед покаранням поступово зникає, у частини засуджених залишаються інші почуття, які вказують на небайдужість до своєї долі. Підтвердженням тому є відповіді засуджених про почуття страху перед покаранням і інші. Судимі вперше (відбули покарання 2 роки) відповіли: відчував страх на початку відбування покарання, а зараз звикся з перебуванням у несвободі – 88%; відчуваю страх постійно – 6%; не відчував і не відчуваю страху – 5%; не визначився – 1%. Судимі неодноразово (відбули перші 2 роки): відчував страх на початку відбування покарання – 14%; відчуваю страх постійно – 0,7%; не відчував і не відчуваю страху – 49%, решта засуджених не визначилася з відповіддю.

Засуджені зазначають, що почуття страху може існувати в процесі відбування покарання не завжди, а виникати раптово, оскільки зараз збільшилася кількість випадків жорстокого поводження та застосування тортур. Як свідчить практика та підсумки проведених нами опитувань в установах Запорізької, Кіровоградської, Чернігівської областей, засуджені визнають, що покарання сьогодні – це плата державі й частково потерпілому за злочин. Особливе ставлення засуджених до покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк. Вони зазначають, що перебування за ґратами навчає жорстокості, провокує агресію і, переважно, не сприяє відновленню особи з правослужняною поведінкою. Це саме підтверджують науковці та практичні працівники. Зокрема, О. Г. Колб наголошує на тому, що в системі виконання покарання виховна робота перебуває на досить низькому рівні, індивідуальна профілактика практично відсутня, а несприятливе оточення суспільно небезпечних осіб нерідко породжує грубощі, жорстокість, насильство та детермінує злочинність. Водночас з боку персоналу спостерігається байдужість, необґрунтоване застосування спеціальних засобів покарання тощо [12, с. 6, 14–15, 57–59, 224–229]. Результати опитування персоналу УВП та засуджених показують, що засуджені (близько 40%) і співробітники КВС (до 60%) пропонують застосовувати покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк до осіб, судимих уперше, якомога рідше. Оскільки запобігання, а також виправлення засудженого є самостійною метою покарання, можна зробити висновок, що мета спеціальної превенції існує лише доти, доки не буде досягнуто мети виправлення засуджених. У ч. 2 ст. 50 КК України ця мета сформульована, але її характеристики і поняття не подано, хоча сьогодні ставлення до виправної мети покарання є найбільш суперечливим.

Не так давно роздуми щодо виправлення засудженого зводились до того, що останній мав через страх перед покаранням або внаслідок зміни поглядів і переконань у подальшому не вчинювати злочинів. Зокрема, на думку А. Е. Жалінського, така мета досягається, коли засуджений не вчиняє нових злочинів [8]. Й. С. Ной відзначав більшу перспективність визначення завдань пристосування засудженого до умов трудового співжиття, під яким розуміли відсутність проявів злочинної девіантності в майбутньому незалежно від внутрішніх мотивів особи [17, с. 117]. У 1960–1970 рр. подібні думки висловлювали І. О. Бушуєв, М. Д. Шаргородський та ін. [4, с. 43, 62–63]. З іншого боку, на думку І. В. Шмарова, практично важко, якщо взагалі можливо, провести розмежування, коли один звільнений не поновлює злочинну поведінку через страх перед покаранням, а інший – внаслідок зміни поглядів і переконань [23].

Сьогодні думки науковців щодо ефективності застосування покарання і досягнення виправлення засуджених діаметрально про-

тилежні: від повного несприйняття до підтримки й намагання реалізації виправної мети. Так, як наголошують А. Х. Степанюк та В. М. Трубников, добитися від засудженого стати законслужняним, високоморальним громадянином – завдання нереальне. Більше того, ідеї виправлення та перевиховання не належать змістовно до діяльності з виконання покарань, їхній зміст не збігається зі змістом кари, а саме вона має бути головною метою покарання. Автор робить висновок, що здійснення процесу виправлення є нераціональним, а спроби досягти виправлення засуджених у багатьох випадках нереальні. Виправлення було й залишається складовою комуністичної ідеології [19, с. 43–64; 22, с. 110–112].

Скептично ставиться до виправної мети покарання і О. Г. Колб, у зв'язку із невідзначеним ставленням до мети покарання. Одночасно він наголошує, що “головним завданням сьогодення є накопичення міжнародного та вітчизняного досвіду правового регулювання виправного впливу на засуджених” [12, с. 30–34]. Протилежна думка Т. А. Денисової, яка вважає, що виправлення засуджених як мета покарання відіграє інтегруючу роль у системі всіх цілей покарання, оскільки виправлення засуджених є запорукою їхньої ресоціалізації, а відтак, найбільшої ефективності покарання. А отже, виправлення необхідно визначати не як результат застосування покарання, а як процес переорієнтації засудженого та спонукання його до правослужняної поведінки [6, с. 30].

Ми підтримуємо останню позицію, оскільки виправлення як процес передбачає певну переорієнтацію засуджених. Навіть якщо мета такого впливу могла бути й не досягнута, через те, що сам процес виправного впливу щодо особи відбувався, можна було б говорити про специфічне кримінально-виконавче поняття “виправлення засудженого”, яке в основній ідеї відтворене у ст. 6 КВК України [14]. Такий підхід може встановити компроміс з кримінально-правовим розумінням виправлення. Однак для цього щонайменше потрібно подати дефініцію поняття “виправлення” в КК України, причому обов'язково, щоб вона відрізнялась від його кримінально-виконавчого тлумачення.

Зауважимо, що при виконанні покарань, пов'язаних чи не пов'язаних з ізоляцією, сьогодні діє прогресивна система відбування покарання. Зокрема, згідно зі ст. 60 КК України, що передбачає призначення арешту (короткострокове позбавлення особистої свободи в умовах ізоляції від суспільства), та ст. 61 КК України, покарання у виді обмеження волі (утримання особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу (виправних центрах) без ізоляції від суспільства в умовах здійснення за нею нагляду з обов'язковим залученням засудженого до праці) за засудженнями здійснюється постійний нагляд і контроль з боку персоналу. При сумлінному ставленні до

праці, виконанні вимог режиму та виправних заходів засуджені мають права на застосування заохочувальних норм.

Розподіл, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі на певний строк та довічного позбавлення волі, здійснюється Регіональними та Апеляційними комісіями з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, що утворюються в територіальних органах управління ДПТС України. Регіональні комісії вивчають за вироком суду склад учиненого злочину, встановлюють наявність у засудженої особи попередніх судимостей, проводять співбесіди з нею, ураховують висновки працівників соціально-психологічної служби й лікаря та інші обставини справи, після чого їх класифікують і визначають вид установи виконання покарань. Особливу увагу слід приділити тому, що всі новоприбулі засуджені УВП поміщаються в дільницю карантину, діагностики й розподілу, де протягом 14 діб піддаються повному медичному, психолого-педагогічному та іншому виду обстеження, за результатами якого на кожного засудженого складається індивідуальна програма соціально-виховної роботи (ст. 95 КВК). У подальшому засуджені розподіляються в дільниці: ресоціалізації, посиленого контролю, соціальної реабілітації та соціальної адаптації, згідно з їх поведінкою в дільниці карантину, діагностики й розподілу, кримінально-правової характеристики, форми вини, тяжкості злочину тощо. Ці дільниці ізолюються одна від одної та мають різний рівень правообмежень щодо засуджених (ст. 94–99 КВК). Засуджений до позбавлення волі відбуває весь строк покарання в одній виправній чи виховній установі, зазвичай у межах адміністративно-територіальної одиниці відповідно до його місця проживання до засудження, однак виконання встановлених в установі вимог дає можливість переведення засудженого у відповідні дільниці. Так, у дільниці соціальної реабілітації, порівняно з іншими дільницями виправних колоній, правообмеження є істотно м'якшими та наближеними до умов життя за межами колонії. Такий порядок створює можливість для послідовного, всебічного й повного вивчення його особистості, визначення програми його вправлення, дає змогу не зруйнувати позитивні соціальні зв'язки засуджених з сім'єю, родиною, друзями.

Таким чином, зміна умов утримання засуджених до позбавлення волі в межах однієї колонії або шляхом переведення до колонії іншого виду втілює в собі прогресивну систему виконання покарань. Зауважимо, що під нині існуючою системою відбування покарань ми розуміємо такий порядок їх виконання, за яким повна сукупність обмежень, передбачених КВК України, діє лише на початковому етапі відбування покарання. У подальшому через певний час і поступове вправлення засудженого правообмеження

послаблюються до повного звільнення засудженого від покарання (наприклад, умовно-дострокового чи при заміні покарання більш м'яким). Однак підкреслимо, що для кожного виду покарань повинна бути розроблена власна система виконання та відбування саме цього виду покарання.

Нами зазначено, що на оцінювання ефективності обов'язково впливає рівень рецидиву злочинів. Останніми роками до цього питання прикуто неабияку увагу. Науковці висвітлюють як загальні проблеми, пов'язані з рецидивом, так і аналізують діяльність установ виконання покарань через показник кількості осіб, що в період перших 3 років вчинили повторно злочин і знов засуджені до покарання [9; 15; 1]. Зокрема, О. Г. Кулик надає розгорнутий аналіз розподілу засуджених осіб за видом призначених покарань (як основних, так і додаткових), а також приділяє увагу питанням урахування попередньої судимості при призначенні нового покарання [15, с. 169–202]. В. С. Батиргареева вважає за потрібне висвітлювати не тільки загальні показники рецидиву, а й коефіцієнти щодо ураженості населення рецидивними злочинцями й зараженості рецидивістами. Вона також зазначає, що характеристика рецидивної злочинності не буде повною без аналізу даних щодо судимості саме рецидивістів [1, с. 165–166]. Все це дає змогу стверджувати, що для оцінювання ефективності покарань потрібне не тільки відбуття певного виду покарання, а й позитивна постпенальна поведінка особи, яка за своїми переконаннями відмовиться від вчинення злочинів у подальшому житті.

Висновки. У контексті проблеми доцільно зауважити, що суспільству важливо не тільки зцілення особи від антисоціальних переконань, а формування в засуджених поваги до існуючих норм поведінки. Разом з цим, держава повинна створити такий утримувальний механізм, щоби вчинення певного злочину стало не вигідним для особи в моральному, економічному чи фізичному вимірі.

Таким чином, ми можемо констатувати, що оцінювання ефективності покарання в процесі його виконання, відбування та в постпенальний період складається з ефективності роботи установ виконання покарань, показником якої є вправлення та ресоціалізації засуджених, а саме якщо після відбування призначеного строку покарання й після повернення до нормального життя, завдяки зміні поглядів і переконань, у подальшому особа відмовиться вчинювати злочин.

Список використаної літератури

1. Батиргареева В. С. Рецидивна злочинність в Україні: соціально-правові та кримінологічні проблеми : монографія / В. С. Батиргареева. – Харків : Право, 2009. – 576 с.
2. Бачинин В. А. Философия права и преступления / В. А. Бачинин. – Харьков : Фолио, 1999. – 607 с.
3. Бочелюк В. Й. Кримінально-виконавча психологія : підручник / В. Й. Бочелюк,

- Т. А. Денисова. – Київ : Істина, 2008. – 396 с.
4. Бушуев И. А. Исправительные работы / И. А. Бушуев. – Москва : Юрид. лит., 1968. – 199 с.
  5. Групи негативної спрямованості в місцях позбавлення волі: проблеми протидії : монографія / за заг. ред. Т. А. Денисової. – Запоріжжя : Просвіта, 2012. – 292 с.
  6. Денисова Т. А. Функции уголовного наказания : монография / Т. А. Денисова. – Харьков : Нац. ун-та внутр. дел, 2004. – 324 с.
  7. Дуюнов В. К. Проблемы уголовного наказания в теории, законодательстве и судебной практике / В. К. Дуюнов. – Курск : РОСИ, 2000. – 504 с.
  8. Жалинский А. Э. Организация уголовно-правовой борьбы органов внутренних дел с нетрудовыми доходами / А. Э. Жалинский, П. Е. Кондратов. – Москва : Академия МВД СССР, 1989. – С. 6–9.
  9. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. / А. П. Закалюк. – Київ : Ін Юре, 2007. – Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. – 712 с.
  10. Игошев К. Е. Социальные аспекты предупреждения правонарушений (проблемы социального контроля) / К. Е. Игошев, И. В. Шмаров. – Москва, 1980. – 176 с.
  11. Кирилук А. В. Пенітенціарна кримінологія та спеціально-попереджувальна діяльність. Загальна частина : навч. посіб. / А. В. Кирилук, О. М. Джужа. – Київ : Правник : НАВСУ, 1997. – 115 с.
  12. Колб О. Г. Запобігання злочинності у місцях позбавлення волі : навч. посіб. / О. Г. Колб. – Луцьк : Вежа : Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, 2005. – 494 с.
  13. Концепція державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України : Указ Президента України від 08.11.2012 р. № 631/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.President.gov.ua/documents/15127.html>.
  14. Кримінально-виконавчий кодекс України. – Київ : Атіка, 2003. – 96 с.
  15. Кулик О. Г. Злочинність в Україні: тенденції, закономірності, методи пізнання : монографія / О. Г. Кулик. – Київ : Юрінком Інтер, 2011. – 288 с.
  16. Минимальные стандартные правила обращения с заключенными // Права человека : сборник международных документов. – Варшава, 2002. – 342 с.
  17. Ной И. С. Сущность и функции уголовного наказания в советском государстве (Политико-юридическое исследование) / И. С. Ной. – Саратов : Саратов. ун-т, 1973. – 193 с.
  18. Права людини і професійні стандарти для працівників міліції та пенітенціарних установ в документах міжнародних організацій. – Київ, 1996. – 34 с.
  19. Степанюк А. Ф. Сущность исполнения наказания : монография / А. Ф. Степанюк. – Харьков Фолио, 1999. – 428 с.
  20. Сучасна кримінально-виконавча політика України : монографія / О. Г. Колб, В. П. Захаров, В. В. Кондратішина, Л. І. Міліщук, З. В. Журавська ; за заг. ред. О. Г. Колба. – 2-ге вид., випр. і переробл. – Луцьк : ПП В. П. Іванюк, 2008. – 210 с.
  21. Трубников В. М. Система мер уголовно-правового воздействия вместо системы наказания / В. М. Трубников // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія "ПРАВО". – 2009. – Вип. 9 (945). – С. 193–201.
  22. Трубников В. М. О формировании целей наказания и задач уголовно-исполнительного законодательства / В. М. Трубников, А. Ф. Степанюк // Сб. кратких тезисов докл. и науч. сообщений науч.-практ. конф. по итогам науч.-исслед. работ, выполненных проф.-препод. составом Украинской юр. академии в 1992 г. – Харьков : Укр. юрид. акад., 1993. – С. 110–112.
  23. Шинкарьов Ю. В. Щодо визначення кола осіб, до яких не може бути застосоване кримінальне покарання у виді арешту / Ю. В. Шинкарьов // Право і безпека. – 2006. – № 5'2. – С. 78–81.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2014.

Рябчинская Е. П. Оценка эффективности наказания в процессе его исполнения, отбывания и в постпенальный период

В статье проанализированы теоретические и практические проблемы оценки эффективности наказания в процессе его исполнения, отбывания и в постпенальный период посредством эффективности работы учреждений исполнения наказаний.

Ключевы е слова: *эффективность наказания, оценка эффективности, осужденный, цели наказания, исправление, исполнение и отбывание наказаний.*

Ryabchinskaya E. Evaluating the Effectiveness of Punishment in the Course of its Execution, and Serving in the Period Postpenalny

The importance of the problem raised in the article conditioned in particular by the fact that questions about how the conditions of the execution and enduring of different punishment types affecting the convicted persons' consciousness, behavior and recidivism level are very complex and

not fully developed in the theory of criminal and criminal-executive law. Not least of all reasons is the fact that scholars-penitentiaries evaluate in a different ways effectiveness of punishment-execution institutions' activity, which are connected or not with a freedom deprivation.

In order to evaluate the punishment effectiveness in the process of its execution, of enduring and in the postpenal period, we consider as rational to define the conditional effectiveness of punishment-execution institutions' work, to explain the attitude of the convicted persons to the punishment within its enduring, to point at the positive and negative results, which are expected after the punishments enduring, and rise a question about the necessity to consider the recidivism in the adaptation period of releases after the enduring the punishment or its part.

Analysis of law struggle against crime and practice of punishment imposition is oriented to keep harder approach to persons committed a crime, because at the sentence imposition courts are internal oriented to the punishment application as a freedom deprivation and increase of punishment terms for the committing of some crimes. At that the quality of these punishments execution is not effective enough, and a high level of recidivism (according to official 3a figures of State Judicial Administration of Ukraine, recidivism is between 21–24%) speaks for that. In its turn the punishment effectiveness is depending first at how correctly and fairly it is imposed and corresponds to committed crime gravity. Even less effective turns to be the activity of state bodies, special institutions and particular persons which are according to the law execute some types of criminal punishment under court's sentence. However, the punishment is still the most common tool in a crime control, and a state assigns to punishment execution bodies special tasks – to accomplish goals, set by a criminal law: to punish a criminal, to induce the person to the reformation, to prevent crimes. The question, how effective is some punishment's type, is closely connected to the activity of punishment-execution bodies and institutions. Scientists always try to illuminate evaluation's criteria of penitentiary service's activity effectiveness, because they have to contribute to reformation, rehabilitation of convicted persons and to prevent them to commit new crimes.

The article is paying attention to the fact that in international acts it's also specified on which criteria the evaluation of effectiveness of punishment-execution bodies and institutions' activity should be based. The article determined that in the execution-punishment system the educational (morale building) work is the rather low level, individual prophylaxy is nearly absent, and unfavorable environment of socially dangerous persons, is often causes rudeness, cruelty, violence and determinates criminality. At the same time from the staff side we can see indifference, unproven use of special means of punishment and so on.

In the context of the problem it is emphasized that for a society it's important not only to cure a person from antisocial beliefs, but to form with convicted persons respect for existing norms of behavior. Along with that a state has to create the restrictive mechanism with which committing of some crime would be unprofitable for a person: in moral, economic or physical plane.

The conclusion is made that evaluation of the punishment effectiveness in the process of its execution, enduring and in the postpenal period consists of effectiveness of punishment-execution institutions' work, which indicator is reformation and resocialization of convicted persons, namely if the convicted persons after the duration of given punishment's period and after the return to the normal life, due to change of opinions and beliefs refuse to commit a crime in future.

Key words: the effectiveness of punishment, performance evaluation, convicted, purpose of punishment, correction, execution and imprisonment.